

En català apareix tot seguit arrelat en la toponímia com a nom de grans i poderosos masos «Lo mas de la Sala d'Oora --- per 70 sol. que n'ag, tornà-o a sens ---» en un capítol de greuges contra un senyor depreudador, a l'Alt Cardener, S XII (PPujol, *DocVgÜrg* 4.12); «afrontat in sala vetula a nobis donatores», doc ross de 1152 (*InuLC* i molts de no gaire més tardans, que cito en part a *TREBOL, SAFAREIG, CERNAD Sala* 1176, Valls. T, *Priv i Ord V. Pir.*, 397). Grans masos dits *La Sala* es troben nombrosos en tot el Nord del Princ. (*La Sala*, llar de J. de Serrallonga, a Osona, etc.), o en combinacions molt antigues com *Castellsassala, Salallacera* (veg a *LLAÇ*), *Salagrije* (E T C II, 24b)² Altrament l'aplicació freqüent a palaus o castells ens és comuna amb els dominis it., gall-port, arag. i occità: p ex en un doc. bearnès de 1445 es parla de «la muralhe de la *sala* de Lescar» (*Cart B d'Ossau*, 245)

També és freqüent des d'antic l'ús apellatiu amb aplicació a edificis públics o dependents dels sobirans i grans senyors; en les *VidesR* es tracta d'un gran pavelló reial de caça: «avia una *sala* del rey qui era aquí feyta per rasó de ca<s>sa», 224v2 (traduint «aula regia causa venationis constructa», 668 32); el cavaller errant «el camí l'amenà a una abadia --- e els fraras --- lo amenan en una bela *sala* per él a desarmar», Reixac (*Questa*, 20 32) Amb això es relaciona especialment l'ús en el sentit de la casa de l'Ajuntament, que és especialment propi del P. Val. (tot ell, sobretot en el Nord i enllà del Xúquer) i de les Balears. En el Nord sovint diuen *la Sala de la Vila* (Portell, Vilafranca, Càlig), però també allà sovint s'abreuja dient simplement *la Sala* per l'edifici municipal (Ares, Catí, Vilanova d'Alcolea), 1961; *la Sala* a Mondover (SGuarner, gloss de *Canyis*) Però no menys a Mallorca (*la Sala*, St. Joan de Sineu, p ex., 1963) i Menorca (Mercadal, *carrer de la Sala*, Alaior, 1964).

Altrament no és pas més tardà en literatura l'ús aplicat a dependències de cases particulars; així ja sovint en Llull, JoMartorell (vegeu-ne moltes cites en les *DAG* i *AlcM*); incloent-hi, sobretot antigament, els de caràcter agrícola: «la *sala* d'amunt on meten lo gra los renders» ross, a 1369 (*InuLC* s.v. *render*); detallats en OPou: «DE LA SALA, TRAGINATS Y OBRES --- la *sala*: trichinium», «*sala d'armes*: armamentarium», «VAXELLA DE LA CUYNA: siti de la olla ---; ayguera de la *sala*: aquarium; ayguera de la cuyna ---» (*TbPu.*, 151, 154, 170, 228).

En català s'ha tendit sempre a mantenir-li el valor etimològic de dependència força extensa: «*sala*, per casa gran» precisava Jacme Marc; a diferència del castellà i del francès, per a les dependències de proporcions modestes, tenim nosaltres *saleta*, i si volem posar més de relleu que és una dependència vasta s'ha dit des d'antic una *gran sala* (sovint JoMartorell), *la sala general* etc (exs. en el *DAG*); els qui vetllen per la puresa de la llengua han insistit sempre, motivadament, que convé no abusar de *saló* (Caretà; AMAlcover, *BDLC* XII, 342) calcant l'ús del cast. i el fr. *salon*,

és tolerable que imitem aquest parlant del *saló de la baronessa tal, de tal dama*, sobretot si es tracta de recepcions luxoses o intel·lectuals Però àdhuc per a les de cèlebres i solemnes edificis és molt preferible *sala*. p ex l'ús tradicional havia estat sempre de dir *la Sala de Cent*, i no *Saló de Cent*, en el palau municipal de Barcelona.

DERIV : *Saleta* [1614]. *Saló* [Lacav., però remetent a *sala gran*] Notem que *Saló* no existeix en absolut en la nostra toponímia (error d'*AlcM* i d'alguna geografia). el llogaret agregat a St. Mateu de Bages és *Salo* (pron. *sálu*), antigament *Sàleu*, probablement amb sufix ibèric *LABE* (¿potser en relació amb el basc *zare/zaldur?*); en tot cas, nom pre-romà sense cap connexió amb *sala* *Ressala* 'sala contigua' a 1571, 1580, *Arduts* (*DAG*), probablement contracció de *rere-sala* (a la manera de *rebotiga, recuma, re(r)eguarda* etc). *Antesala* [Belv.], que alguns canvien en *avant-sala*

¹ 'Edifici gran, en particular el consistent en una sala de vastes proporcions'; en plural és 'mas', i ja en sagas molt antigues (p. ex. *Helgakvída*, 50b).

² P. ex. *La Sala*, gran mas de muntanya, t. d'Oix, a la plataforma avançada enfora de l'ermita de Santa Bàrbara de Pruneres (1984); *La Sala* i *La Salota* (dim.), masos de St. Iscle de Colltort (1985)

SALA, 'oració dels musulmans', de l'àr. *salât* 'pre-gària'. □ 1ª doc : fi S. XIV, Eiximenis.

«Pensà al Raval / o Moreria / consell hauria / d'un sarrahí, / llur alfaquí / --- / era --- migdia: / ella sabia / lo perro ca / fer la *çalà* / en semblant hora», JRoig (*Spill*, 3628).

CPT : *Saladux*: hapax d'Eiximenis, citat pel *DAG*: «hic és entrat fer lo *saladux*, qui és gitar-se de costat volent fer reverència als altres». No deu ser «salutació musulmana» com afirma *AlcM* sinó 'reverència, genuflexió', i en tot cas res no pot tenir a veure amb el mot que significa 'salutació' en àrab, que és *salâm* (amb *m* i amb *s*, no *r*), i per tant hauria de tenir una *m* Però crec que es tractarà d'un cpt. català de *çalà* 'oració' amb *uix* 'porta', al·ludint al ritu de girar-se de cara a l'alquibla, que practiquen els musulmans, en fer oració i entrar o sortir del temple; cf. «ritus o cerimònies de la secta de Mahoma --- que hajen fet després la *çalà*, girant la cara envés lo alquibla ---» (a. 1735, Rullan, *Hist de Söller* II, 966); i l'acabament del passatge citat de J. Roig: «lo vell moret / ix de l'alquibla, / pres-lo terrible / por d'avalot / --- / —ab dós morrem / si no correm / dret a la Seu ---». És versemblant que, en la cita d'Eiximenis, s'hagués de llegir *girar* en lloc de *gitar*.

Salabardà, salabart, V. *esbardal* *Salabastall*, V. *terrabastall* *Salabastre*, V. *sapastre*

SALABRE, 'ormeig de pesca en forma de bossa', mot que es presenta en formes molt diverses en les diferents llengües romàniques: en llengua d'oc (*salabre, sarrabet*), italià dial. (*silabro, salao*), cast dial. (*sala-bar, zalabardo*), gallec (*salabardo*), basc (id.), francès